

Onderzoeksvoorstel VIONA 2007

**EVC EN DIPLOMAGELIJKWAARDIGHEID IN
GENDERPERSPECTIEF**

Prof. dr. Christiane Timmerman (UA – CeMIS)
Prof. dr. Johan Wets (K.U.Leuven – HIVA)

1. Promotoren

1.1 Hoofdpromotor

Naam: Prof. dr. Johan Wets
Instelling: Hoger Instituut voor de Arbeid, Katholieke Universiteit Leuven
Onderzoekseenheid: Sector Arbeid en
Contactadres: Parkstraat 47
B - 3000 Leuven
Telefoonnummer: +32 16 32 43 61
Faxnummer: +32 16 32 33 44
E-mail: johan.wets@hiva.kuleuven.ac.be

1.2 Copromotoren

Naam: Prof. dr. Christiane Timmerman
Functie: Directeur CeMIS, projectleider Steunpunt Gelijke Kansenbeleid UA
Instelling: Universiteit Antwerpen
Onderzoekseenheid: CeMIS
Contactadres: Prinsstraat 13
B - 2000 Antwerpen
Telefoonnummer: + 32 3 275 52 83
Faxnummer: +32 3 275 57 99
E-mail: Christiane.Timmerman@ua.ac.be

2. Titel van het onderzoeksproject

Nieuwe migranten in genderperspectief: EVC, diplomagelijkwaardigheid en diplomaverwerving.

3. Beschrijving onderzoeksproject

3.1. Probleemstelling

De idee van 'empowerment' en het verhogen van sociale en professionele zelfredzaamheid moet gekaderd worden binnen een overheidsbeleid waar de overheid een draagvlak schept dat voldoende omkadering biedt om naast het sinds 1 april 2004 verplicht primair traject een al dan niet uitgebreid secundair traject te kunnen volgen op maat van de nieuwkomer. Een traject dat met andere woorden rekening houdt met de kennis, vaardigheden, beroepservaring uit het herkomstland en deze vertaalt naar een Belgische context.

Uit een afgerond VIONA-onderzoek binnen de Onderzoeksgroep Armoede Sociale Uitsluiting en de Stad, (OASeS, Universiteit Antwerpen) en het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA, Katholieke Universiteit Leuven) naar de 'Arbeidsmarktparticipatie van nieuwe migranten' merken we dat de creatie van uitgebreid arsenaal van randvoorwaarden noodzakelijk is voor nieuwkomers om met een (relatief langdurig) opleidings- of onderwijstraject van start te gaan.

Het verhogen van de inzetbaarheid van nieuwkomers op de arbeidsmarkt is een moeilijke evenwichtsoefening. Ook omtrent de uitvoerbaarheid en effectiviteit van bestaande beleidsprincipes en initiatieven zoals 'evenredige arbeidsmarktparticipatie' en 'erkenning van elders verworven competenties' zijn er geen garanties. 'Arbeid' staat bovendien bij de nieuwkomers zelf op gespannen voet met 'onderwijs'.¹

Vrouw versus man is een belangrijke breuklijn, zoals jong versus oud, laag versus hooggeschoold, autochtoon versus allochtoon, nieuwkomer versus oudkomer dat ook is. Al deze breuklijnen worden doorkruist door de maatschappelijke positie van de betrokkenen, vroeger en nu. In onderhavig onderzoek focussen we op de vrouwelijke nieuwkomer omwille van een cumulatief aantal redenen die getuigen van een bijzondere 'kwetsbaarheid': de (financiële) afhankelijkheid van de partner, de kans op sociale isolatie en sociale controle, de gemiddeld lagere scholingsgraad, de afwezigheid van een inburgeringsplicht voor het merendeel van de volgmigranten, het afhankelijk verblijfstatuut, de reproductie van rolpatronen, kinderopvang enz.

In 2003 gebeurde er door E-quality (een expertisecentrum op het gebied van vrouwenemancipatie in de multiculturele samenleving), een onderzoek naar '*Vrouwen in de inburgering: cijfers, feiten en beleidsopties*'. Hieruit bleek oa. dat de doorleiding van niet-uitkeringsgerechtigden vaak gebrekkig blijkt. Onder de niet-uitkeringsgerechtigden bevinden zich verhoudingsgewijs veel vrouwen. Met betrekking tot beroepsoriëntatie kunnen vrouwen zich geen goed beeld vormen van de mogelijke beroepsrichtingen in Nederland. Verder is er sprake van toeleiding naar seksestereotype banen of opleidingen. Zo worden vrouwen eerder naar verzorgende beroepen zoals kinderverzorgster en mannen naar technische beroepen. Dit is niet per definitie conform de aanleg, opleiding of belangstelling van de betrokken vrouwen en mannen.

We bespreken 3 aspecten in onze probleemstelling die een grote complementariteit vertonen: namelijk de diplomagelijkwaardigheid, EVC en de mogelijkheden en beperkingen tot diplomaverwerving in het hogeronderwijs. We koppelen er per item meteen de onderzoeksvragen aan.

3.2. Diplomagelijkwaardigheid, niveaugelijkwaardigheidserkenning en niveaubepaling

3.2.1. Context

Heel de context rond diplomagelijkwaardigheid wordt gestuurd door diverse beleidsontwikkelingen en beïnvloedingsfactoren op Europees, nationaal en regionaal vlak. We denken hierbij op Europees vlak aan de uitbreiding van de Europese Unie tot 25 lidstaten, de Bolognaverklaring en de nieuwe Bachelor – Master (BaMa) structuur en de Lisbon Recognition Convention (LRC) die richtlijnen in verband met de aard van de procedure (vb: bewijslast) vastlegt. Het type van organisatie (privé – publiek) dat belast is met de procedure, betrokken drukkingsgroepen (zoals beroepsverenigingen of NGO's), politieke- en economische actoren (bv. soepelere criteria voor diploma's die gericht zijn op knelpuntberoepen) spelen ook hun rol.

Bij de erkenning van buitenlandse diploma's moet men een onderscheid maken tussen een 'de facto' erkenning en een 'de jure' erkenning. Werkgevers kunnen de facto een werknemer aannemen met een buitenlands diploma. Voor houders van een buitenlands diploma dat een in België gereguleerd beroep betreft (zoals bijvoorbeeld arts, architect, ...) is een diplomagelijkschakeling of professionele erkenning (voor EER-onderdanen) een absolute noodzaak. In andere gevallen is het kunnen voorleggen van een diploma

¹ Het zou interessant zijn om op termijn een onderzoek te doen naar in- en doorstroomkansen op de arbeidsmarkt van nieuwkomers. Het is onze hypothese dat een hoogopgeleide nieuwkomer die achteraf een Belgisch diploma heeft verworven meer kansen heeft dan een nieuwkomer met een getuigschrift van beroepsbekwaamheid of zelfs een gelijkwaardig gesteld buitenlands diploma.

meestal een voorafgaandelijk voorwaarde om toegelaten te worden tot sollicitatieprocedures. Dit geldt zeker bij tewerkstelling in de overheidssector. (SERV, 2004)

Voor de 'de jure' erkenningen van de diploma's moet men in Vlaanderen bij Naric-Vlaanderen zijn. Naric-Vlaanderen (National Recognition Information Centre) is een instelling binnen het departement Onderwijs. Men kan er terecht voor informatie over de toegang tot het Vlaams hoger onderwijs en buitenlandse onderwijsstelsels. NARIC-Vlaanderen bereidt de beslissingen voor met betrekking tot de academische erkenning en de professionele erkenning van Europese leerkrachten. De academische erkenningprocedure behelst een programmavergelijking tussen een buitenlandse opleiding en een Vlaamse hoger onderwijsopleiding. NARIC-Vlaanderen maakt ook niveaubepalingen op van buitenlandse hoger onderwijs diploma's, waarin het statuut van die buitenlandse diploma's officieel wordt bevestigd.

De *academische erkenningcriteria* zijn de kenmerken en structuur van het onderwijssysteem, het niveau van de instelling, het niveau van de opleiding, essentiële onderdelen van de opleiding (inclusief stages, scripties en verhandeling), de studieomvang, de toegang tot de opleiding en relevante beroepservaring. Naast het diploma, studiegebied en de vooropleiding wordt er rekening gehouden met bestaande precedentes, het bestaan van een gelijkaardig studieaanbod in Vlaanderen, maar wordt er ook rekening gehouden met de noden van de Vlaamse arbeidsmarkt. Een *niveaugelijkwaardigheidserkenning* wordt afgeleverd wanneer het buitenlands programma niet overeenstemt met een bepaald specifiek Vlaams hoger onderwijsprogramma maar waarvan de adviesverleners toch van oordeel zijn dat de buitenlandse opleiding overeenstemt met het niveau van een Vlaamse hogeschool of universitaire opleiding. NARIC-Vlaanderen verklaart het buitenlands diploma dan gelijkwaardig met 'Licentiaat' zonder specificaties. De aanvrager dient bij een negatief advies op eigen initiatief één van de hoger onderwijsinstellingen in de Vlaamse Gemeenschap te raadplegen om de *gedeeltelijke* gelijkwaardigheid aan te vragen. Dit komt feitelijk neer op het verlenen van vrijstellingen en studieduurverkortingen om het beoogde Vlaamse diploma te verwerven. De hoger onderwijsinstellingen duiden de vakken en/of studie jaren aan die de aanvrager nog moet volgen. Slaagt de aanvrager in de examens, dan behaalt de aanvrager het Vlaams diploma. Sommige aanvragers hebben geen nood aan een heus erkenningbesluit en willen enkel een officiële bevestiging van het niveau van hun diploma (voor bijvoorbeeld het onderscheid tussen 'bediende' – 'arbeider'). Deze procedure, die aanvaard wordt door de VDAB en de Ondernemingsloketten heet '*niveaubepaling*'. Indien de aanvrager zich wil vestigen als zelfstandige kan de niveaubepaling hem/haar vrijstellen van de bij wet verplichtte basisopleiding bedrijfsbeheer. Een niveaubepaling situeert het buitenlands diploma in één van de onderwijsniveaus zonder een vergelijking te maken met een Vlaams diploma en dat het diploma uitgereikt werd door een erkende onderwijsinstelling.

3.2.2. Onderzoeksvragen

Transversaal

De centrale transversale onderzoeksvraag behelst de specifieke genderaspecten in het debat omtrent diplomagelijkwaardigheid en niveaubepaling.

- Ontwikkelen van genderstatistieken in het NARIC-databestand²:

² Een eerste probleem met de NARIC-data is dat het geslacht van de aanvrager niet gevraagd wordt in de procedure omdat het geen beoordelingscriterium is in de procedure. Hierdoor rest ons geen andere mogelijkheid dan via naamherkenning het geslacht toe te wijzen. We maken hiervoor gebruik van allochtonen jobstudenten of oudkomers die de gendertoewijzing per regio op zich nemen (Noord-Afrika, Oost-Europa enz.).

- aantal vrouwen en mannen
- Welke vrouwen uit welke landen vragen het meest gelijkschakeling aan voor welke diploma's en met welk gevolg

Organisatorisch

- Welke '(good) practices' zijn er in het buitenland (of andere regio's van België) mbt diplomagelijkwaardigheid?
- Welke knelpunten worden er vanuit NARIC zelf geopperd?
- Welke knelpunten formuleren middenveldorganisaties (bv. VMC, Vluchtelingenwerk Vlaanderen enz.)?
- Rol van werkgeverorganisaties in 'de facto' erkenningen van hoger onderwijsdiploma's

Kwantitatief

- Analyse van NARIC-cijfermateriaal diplomagelijkwaardigheid (2004 – 2006): profiel van indieners, welke diploma's worden erkend en welke niet?
- Analyse van NARIC-cijfermateriaal Niveaubepalingen (2004 – 2006): profiel van indieners, welke diploma's?
- Bijkomende analyse van VIONA-Inburgeringssurvey (2006) mbt 'evaluatie van het inburgeringsbeleid'. In totaal werden er 561 nieuwkomers bevroegd met een in 12-talen vertaalde vragenlijst. Er werden eveneens vragen ivm afgeronde studies, studie-aspriaties, diplomagelijkwaardigheid en werkervaring opgenomen.

Kwalitatief

- Voor het VIONA-onderzoek 'Nieuwe migranten op de arbeidsmarkt' hebben we meer dan 100 diepte-interviews met nieuwkomers gedaan. De respondentenpool bestaat uit zowel volgmigranten, asielzoekers, Erkende Vluchtelingen, geregulariseerden als mensen zonder wettig verblijf. Het verzameld datamateriaal dat integraal werd uitgetypt wordt vanuit het perspectief van diplomagelijkwaardigheid opnieuw bekeken en genanalyseerd.

3.3. Erkenning Verworven Competenties

3.3.1. Context

Internationaal, en nu ook in Vlaanderen, begint men in te zien dat ook kennis en vaardigheden buiten de schoolbanken opgedaan, bijvoorbeeld op de werkvloer, als vrijwilliger, in de vrije tijd, ... de nodige erkenning verdienen. In dit verband wordt gesproken over EVC: erkenning van (elders) verworven competenties³. Het

³ Competenties staan voor : individuele capaciteit om kennis, vaardigheden en attitudes in het handelen aan te wenden, in functie van de concrete dagdagelijkse en veranderende werksituatie en in functie van persoonlijke en maatschappelijke activiteiten

decreet omtrent 'Evenredige participatie op de arbeidsmarkt' van 08.05.2000 en het Vlaams ontwerpdecreet van 19.03.2004 'titel van beroepsbekwaamheid' omtrent de Erkenning van Verworven Competenties tracht de positie en de inzetbaarheid van de nieuwkomer op de arbeidsmarkt te verbeteren. Op verschillende terreinen worden procedures ontwikkeld en uitgetest om deze competenties in kaart te brengen, te beoordelen en te erkennen. Zo zal op basis van het nieuwe decreet op de flexibilisering van het hoger onderwijs elke hogeschool EVC kunnen toepassen voor opleidingen. Deze hogescholen zullen de kandidaat-studenten een (deel)certificaat kunnen toekennen na een EVC-procedure.

3.3.2. Onderzoeksvragen

Transversaal

- Voor het meten van de vereiste competenties zijn cultuurneutrale en genderneutrale standaarden noodzakelijk. Welke mogelijkheden of problemen zijn er om een systeem te ontwikkelen dat de vaardigheden in de praktijk vaststelt?

Organisatorisch

- Welke '(good) practices' zijn er in het buitenland? Bij wijze van voorbeeld: Nederlands EVC-project waar vluchtelingen in de eigen taal alle mogelijke competenties en vaardigheden oplistten in een EVC procedure. Bedoeling is dat ze hier ook iets mee kunnen doen bij eventuele terugkeer naar het land van herkomst. Eenmaal ze officieel in Nederland verblijven wordt hen een aangepast traject voorgesteld op basis van het portfolio dat tot stand kwam bij de EVC procedure. Hierbij wordt ook rekening gehouden met wat de belanghebbende zelf wil gaan doen.
- Welke 'practices' zijn er in Vlaanderen? Zo is er in het kader van DIVA de Hogeschool Leuven al een proefproject rond EVC voor de lerarenopleiding georganiseerd.
- Welke rol nemende de diverse (inburgerings-)instanties hierin op bv. afstemming OCMW en VDAB, hoger onderwijs?
- Welke houding hebben werkgevers(-organisaties) tav EVC? Hoe wordt loon gekoppeld worden aan competenties ipv scholingsgraad?

3.4. Diplomaverwerving

3.4.1. Context

Het is belangrijk de nieuwkomer te wapenen voor eventuele teleurstellingen in de zoektocht naar een betrekking 'op niveau'. In het bezit zijn van één of meerdere getuigschriften van bepaalde beroepsbekwaamheden is wellicht niet altijd afdoende om werkgevers te overtuigen van zijn/haar meerwaarde voor het bedrijf. Diplomaverwerving kan voor nieuw- en oudkomers een uitweg zijn om de kansen op de arbeidsmarkt te vergroten.

De algemene toelatingsvoorwaarde tot het Vlaams hoger onderwijs is behoudens een toelatingsexamen voor tandarts, arts of een artistieke opleiding in het bezit zijn van een Vlaams diploma secundair onderwijs of een volledig gelijkgesteld diploma hiermee. Wie kan aantonen dat hij/zij toegang heeft tot het hoger onderwijs in zijn/haar land, kan ook toegang krijgen tot het Vlaams hoger onderwijs zonder officiële erkenning van zijn/haar secundaire diploma's. Dit is met andere woorden ook een 'de facto' erkenning van het buitenlands diploma en geen 'de jure' erkenning. De laatste jaren zijn er reeds heel wat inspanningen verricht vanuit de Vlaamse

overheid om Gelijke Kansen binnen het onderwijs te bevorderen. Veelal richten deze (inclusieve) initiatieven zich naar eerder naar de gevestigde kansarme groepen dan naar immigranten. We gaan formale toelatings en financieringsmodaliteiten voor en binnen het hoger onderwijs en de informele toegangsdrempels langs de kant van de nieuwkomer bekijken.

3.4.2. Onderzoeksvragen

Transversaal

- Welke specifieke problemen zijn er voor vrouwelijke nieuwkomers in de toegang tot het hoger onderwijs?

Organisatorisch

- Welke '(good) practices' zijn er in het buitenland? Bij wijze van voorbeeld: wat houdt bijvoorbeeld het Nederlands University Assistance fund in en de stichting voor Vluchtelingen-studenten UAF te Nederland? Hoe functioneert het Refugee Education and training Advisory Service (RETAS) in Groot-Brittannië.
- Welke formele toelatings- en financieringsmodaliteiten voor en binnen het hoger onderwijs bestaat er?
- Welke '(good) practices' zijn er in België/Vlaanderen? Bijvoorbeeld: wat leert ons het project van Katholieke Hogeschool van Leuven (KHL) mbt. een verpleegkundige opleidingen voor personen met een buitenlands diploma of het studiebegeleidingproject voor nieuwkomers aan de Universiteit Antwerpen?

Kwantitatief

- Hoeveel 'nieuwkomers' en 'oudkomers' behouden recht op vervangingsinkomen (wacht- en werkloosheidsuitkering, leefloon) tijdens hun studietraject?
- Bijkomende analyse van VIONA-Inburgeringssurvey mbt 'evaluatie van het inburgeringsbeleid' (2006). In totaal werden er 561 nieuwkomers bevroegd met een in 12-talen vertaalde vragenlijst. Er werden eveneens vragen ivm afgeronde studies, studie-aspiraties, diplomagelijkwaardigheid en werkervaring opgenomen.

Kwalitatief

- Voor het VIONA-onderzoek 'Nieuwe migranten op de arbeidsmarkt' hebben we meer dan 100 diepte-interviews met nieuwkomers gedaan. Het verzameld datamateriaal dat integraal werd uitgetypt wordt vanuit het perspectief van diplomaverwerving opnieuw bekeken en genanalyseerd. De respondentenpool bestaat uit zowel volgmigranten, asielzoekers, Erkende Vluchtelingen, geregulariseerden als mensen zonder wettig verblijf. We trachten op deze wijze informele toegangsdrempels tot het hoger onderwijs en de impact van hoger onderwijsdiploma op de toegang tot de arbeidsmarkt te inventariseren.

6. Gedetailleerd tijdschema

In dit project worden vier luiken onderscheiden. In een eerste luik wordt het opzet volledig uitgewerkt. Zoals gesteld wordt dit thema op een kwantitatieve (luik 2) als op een kwalitatieve wijze (luik 3) benaderd. In een vierde afsluitend luik worden de gegevens samengebracht, gerapporteerd en gesynthetiseerd. Beleidsaanbevelingen worden geformuleerd.

6.1 Luik 1: het onderzoekskader

Timing: 0,5 onderzoeksmaand

1 – 15 april 2007

6.2 Luik 2: de kwantitatieve benadering

Timing: 1 onderzoeksmaand

15 april – 15 mei 2007

6.3 Luik 3: de kwalitatieve analyse

Timing: 1 onderzoeksmaand

15 mei – 15 juni 2007

6.4 Luik 4: eindrapportering

Timing: 0,5 onderzoeksmaand

15 juni – 30 juni

De totale onderzoekstijd bedraagt 3 onderzoekmaanden die over de verschillende onderzoeksequipes verdeeld worden. De doorlooptijd bedraagt 6 maanden. September 2007 is de opleveringsdatum

BIJLAGE 2 BIBLIOGRAFIE

- Abraham, F., Bilzen, V., ea., (2005), Gevolgen van EU-uitbreiding voor de Vlaamse arbeidsmarkt, Brussel: Vlaams Interuniversitaire Onderzoeksnetwerk Arbeidsmarktrapportering (VIONA).
- Castles, S., (2006), Back to the future? Can Europe meet its labor needs through temporary migration, International Migration Institute, Oxford.
- Eggerickx, T., Bahri, A., Perrin, N., (2006), Internationale migratiebewegingen en allochtone bevolkingsgroepen, Interuniversitair Consortium over Immigratie en Integratie, Koning Boudewijnstichting.
- Geets, J., Pauwels, F., Wets, J., Lamberts, M., Timmerman, C., (2006), Activerend arbeidsmarktbeleid: nieuwe migranten op de arbeidsmarkt, Brussel: Vlaams Interuniversitaire Onderzoeksnetwerk Arbeidsmarktrapportering (VIONA).
- Geets, J., Malfroy E., Laureys J., (2005) Erkenning buitenlandse diploma's hoger onderwijs, Workingpaper Werkgroep Nederlandstalige Vrouwenraad.
- Malfroy; E., (2004) Erkenning van diploma's en wereldwijd, NARIC-administratie
- Martens, A., Vertommen S., Ouali, N., (2006), Topography of the Belgian labour market. Employment: gender, age and origing, Interuniversity Consortium on Immigration and Integration, Koning Boudewijnstichting.
- Marx, I., De Maesschalck, V., Mussche N., (2002), Het arbeidsmigratiebeleid in onze buurlanden en in de Europese Unie, Antwerpen: Centrum voor Sociaal Beleid.
- OCIV, (2003), Studiemogelijkheden voor asielzoekers in het hoger onderwijs in Vlaanderen.
- Papademetriou, D., O'Neil, K., (2006), Selecting economic migrants, Migration Policy Institute.
- Timmerman, C., Wets J., Heyse, P., Pauwels, F., (2006); Gezinshereniging: kwalitatieve en kwantitatieve analyse van tendensen en praktijken, Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding.
- Verslag Werkgroep Nederlandstalige Vrouwenraad, Homologatie diploma's en EVC, 25.11.2004
- Vrouwenraad, 'Aanbevelingen erkenning buitenlandse diploma's en gelijkwaardig erkennen van elders of eerder verworven competenties van hooggeschoolde allochtone vrouwen'
- Wets, J., (2001), The brain business. Import and export assessed in: Van Beurzen, J. De Graaf, P., Meinema, T. (eds), Bridging the Gaps, NIZW, Rotterdam.
- Wets, J., Lamberts, M., (2002), Internationalisering van de Vlaamse arbeidsmarkt: Onderzoek naar de behoeften en randvoorwaarden aan de vraagzijde, Leuven: Katholieke Universiteit Leuven: Hoger Instituut voor de Arbeid.